

De Spindotter

2025 Nummer 2 Zomer/Herfst

KNNV
vereniging voor veldbiologie

ivn natuur
educatie

Inhoudsopgave:

- 3- Woorden vooraf**
- 4- Colofon**
- 5- De Stadslandbouwkas**
- 6- Excursie Landgoed de Eese**
- 8- Excursie naar de Zouweboezem**
- 10- Belevingsverslag**
- 11- De Wilde Kat**
- 12- Het Fochtelooerveen**
- 14- Hemelvaartkamp in de Lende**
- 18- De Weizigt orchis**
- 22- Jac P Thijsse**
- 24- Zuurstof in de rivieren**

Over de voorkant:

Altijd duidelijk te herkennen en altijd leuk om te zien, de pijlstaart. In de Biesbosch profiteert deze eend van de nieuwe gebieden zoals polder de Noordwaard en de Nieuwe Dordtse Biesbosch, daar is het lekker ondiep en valt er goed te grondelen. Zeker nu in september/ oktober kun je er honderden zien. En omdat ze niet al te schuw zijn, kun je ze met wat geduld prachtig dichtbij zien langs bijvoorbeeld het vlonderpad in de Nieuwe Dordtse Biesbosch.

- Tekst Theo Muusse

- Foto Jonathan Leeuwis

Lieve lezers

Helaas veel te laat, maar hier dan toch de Spindotter editie zomer/ herfst 2025! Door omstandigheden en niet meewerkende computers is het niet gelukt om deze Spindotter op tijd bij jullie te krijgen. Maar we doen er alles aan om dit weer op de rit te krijgen. We hebben Nelleke Meeldijk bereid gevonden om de lay-out voortaan te doen en daar zijn we ontzettend blij mee! We hopen dat jullie een mooie zomer hebben gehad met interessante waarnemingen in binnen- en buitenland.

We kunnen terugkijken op een mooi seizoen, met veel mooie excursies en een leuk Hemelvaartkamp. We hebben als IVN met z'n allen hard gewerkt, zeker de NGO commissie, gidsen-in -opleiding, docenten, excursie begeleiders en mentoren. De gidsen -in-opleiding hebben al laten zien wat ze kunnen tijdens de eerste mini-excursies in de adoptie terreinen en het is veelbelovend!

In dit nummer een verslagje van de excursie naar de Zouweboezem, een stuk over de wilde kat in Nederland , verslagen van het Hemelvaartweekend en een column over waar-het-om-draait bij zangvogels (dacht je nu echt aan zingen?).

Inmiddels is het najaar begonnen en maken we de vogeltrek weer mee.

Vergeet zeker ook niet om op de ledenavonden te komen kijken want die zijn altijd de moeite waard.

Voor de vooruitlopers; volgend jaar bestaan we als KNNV 125 jaar!

Dat betekent dat we zeker een aantal extra activiteiten gaan organiseren en deel gaan nemen aan de landelijke bijeenkomsten.

Houd de agenda in de gaten en laat weten of je het leuk vindt om mee te doen met wat er ook te doen is, mensen kunnen we altijd gebruiken.

Wij ontvangen graag copy voor de volgende! Fijne herfst allemaal.

Theo en Peggy

Colofon

Voorzitter Redactie Spindotter	Peggy Tanis	voorzitterivndordrecht@gmail.com
Secretaris	Tineke Jacobi	secretariaativndordrecht@gmail.com
Penningmeester en leden- administratie Declaraties, Contributies	Peter van der Eijnden	penningmeesterivndordrecht@ gmail.com
Algemeen lid	Ig Wouters	igwouters@icloud.com
Gidsencoördinatie Publieksexcursies	Ig Wouters Joyce Him- bricht	igwouters@icloud.com joyce@himbricht.nl
Aanvraag wandelingen Dordwijk		excursiesivndordrecht21@gmail.com
Werkgroep PR en communicatie	Dieke Morks Wilma Luitwi- er	ivndordrecht@gmail.com dieke.37@gmail.com
Werkgroep ledenex- cursies	Hans Kalls Irene Kamp Inge Castelij	irenekamp57@gmail.com imcastelij@hotmail.com
Jeugdactiviteiten Dordre- cht	Leo Jansen	loejansen@gmail.com
Jeugdactiviteiten Zwijndrecht	Chantal Verstappen	scharrelkidszwijndrecht@gmail.com
Plantenwerkgroep	Johan Baks	johan8356@hotmail.com

KNNV Drechtsteden Webpagina; www.drechtsteden.knnv.nl
KvK: 24417034

Voorzitter	Theo Muusse	theodoormuusse@gmail.com
Secretariaat	Hein Ruiter ai	secretaris@drechtsteden.knnv.nl
Penningmeester en Ledenadministratie	Ruud Dorst	penningmeester@drechtsteden.knnv. nl
Webmaster	Jan Zellman	webmaster@drechtsteden.knnv.nl
Algemeen bestuurslid	Vacant	

De opening van de Stadslandbouwkas!

Excursie naar Landgoed de Eese met Hemelvaart

Peggy Tanis

Na een wilde rit over onverharde paden waar we eigenlijk niet mochten komen kwamen we eindelijk amechtig aan bij het verzamelpunt van de waar onze gids Lydia al bezorgd stond te wachten. Het landgoed de Eese ligt tussen Steenwijk en Wilhelminaoord is eigendom van de familie van Karnebeek, die onlangs heeft bepaald dat je er niet meer doorheen mag fietsen. En wij dachten de kortere route te kunnen nemen.

Het is inmiddels de vierde generatie van Karnebeek die het landhuis en de landerijen onderhoudt. Voormalig minister van Buitenlandse Zaken van Karnebeek kocht het landgoed in 1023 van een koffiehandelaar, die z'n geld had verbrast en failliet dreigde te gaan. Het terrein is 870 hectare groot en het is ondeelbaar bezit, dus ook bij ruzie in de familie kan niet iemand een stuk opeisen. Het is deels opengesteld voor publiek. Het houten landhuis dateert van 1917, daarnaast is er ook nog een jachthuis annex boerderij "St Hubert" en een grote landbouw schuur. Op dit terrein werd al sinds de 13 e eeuw landbouw bedreven, deze activiteiten zijn gestopt in 2004. Het is nu een mix van bos, open velden, vennetjes en heide. De familie probeert dit zo ecologisch en divers mogelijk te beheren. Verdroging van het gebied is wel de grootste uitdaging om de vennetjes in stand te houden en de natte, bloemrijke graslanden te bewaren. Het is een prachtig stil gebied, we lopen eerst door prachtige lanen met oude bomen. We treffen er naaldbomen aan (larix, fijnspar,) geplant toen het hout productie het belangrijkste was maar gelukkig zijn er sindsdien ook zomereiken, beuken, ruwe berken, lijsterbes en sleedoorn gekomen. We horen groene spechten en staartmeesjes. We komen langs een ven (een pingo) waar ook nog de overblijfselen van grafheuvels uit de late Steentijd te zien zijn.

Het grote heide gebied heet gepast "de slangenkuil", er komen adders, hazelwormen en ringslangen voor, niet gezien wel veel leeuwerikken gehoord en de rode wouw gespot. We zouden hier nog uren kunnen ronddwalen, ook om s avonds misschien de dassen te spotten maar we moeten nog diverse dingen voorbereiden, vanavond de gezamenlijke maaltijd op de camping, waar Hennie ons "overhoort" met een quizz over de geschiedenis de Eese, oei hebben we wel goed opgelet? Tijdens het kokerellen worden we begeleid door gitaar en zang van René en Hans. Geweldig!

De Zouweboezem in het voorjaar

17 mei 2025

Anita de Grauw

Met dank aan Wilma Luitwieler en Marcia Hendriksen voor de foto's

Het natuurgebied "De Zouweboezem" ligt langs de A27 in de Provincie Utrecht. Voor de grensverlegging lag het nog in onze provincie en daarom is het beheer nog wel in handen van Zuid Hollands Landschap.

Theo Muusse was present als onze excursieleider, ondanks dat zijn knie liever thuis was gebleven.

Dat betekent geen rustige start voor ons als 7 volgers, maar direct alle soorten die je tegen komt benoemen, lijstjes bijhouden en fotograferen. Van vogel, naar plant, naar libel, weer naar plant en weer naar een insect. Heerlijk om op deze hoge snelheid wat betreft soorten, maar langzaam wat betreft loopsnelheid het gebied in te gaan.

We hebben even staan genieten van de liedjes van de Spotvogel, maar we hebben 'm niet kunnen spotten. Daar komt dus vast die naam vandaan!?! Bijna elke reiger die overvloedig was een Purperreiger en de Zwarte Sterns vlogen ook af en aan. We hebben alle bekende rietvogels wel gehoord en vanuit de natte graslanden kwamen juist de geluiden van weidevogels zoals grutto's en kieviten. Meermaals werden ze opgeschrikt door jagende Bruine kiekendieven.

Echter, als Theo door zijn verrekijker kijkt, dan weet je dat er orchideeën te zien zijn!

We hebben eerst een enkeling door de telescoop bekeken, maar verderop stond het er vol mee.

De sloot was te breed voor Theo om de "verdachten" van dichtbij te kunnen bekijken. Zijn verdenking bij deze Brede orchis is namelijk dat ze wellicht hybridiseren. Ook zagen we veel Veenpluis, Moeraskartelblad, Grote Ratelaar, Spaanse Ruiter en Kale Jonker staan. De droogte is op veel plekken te merken, maar dit grasland wordt door grondwater gevoed, dus ziet er prachtig uit! Wat betreft libellen waren er ondanks de wind toch mooie soorten te zien:

uiteraard het Lantaarntje, Variabele Waterjuffers, Grote Roodoogjuffer, maar ook de Bruine

Korenbout, Glassnijder en de Vroege Glazenmaker. Daarnaast fladderden er ook Argusvlinders, veel Bonte Zandoogjes, een Kleine vos en Koninginnenpages.

Het vlonderpad is altijd leuk om even te lopen. Daarlangs groeide Melkeppe, Egelboterbloem en

Moeraswederik. De vreemde Kornoelje bleek Canadees te zijn en de moeilijkste te herkennen plant van allemaal, bleek gewoon een (verdwaalde?) Pinksterbloem te zijn, ha ha. Vanaf het vogelkijk scherm was vooral heel veel Lisdodde te zien.

De nestvlotjes van de Zwarte Sterns bleken goed in gebruik genomen. Een enkel ei was te zien als ze even opvlogen. Dat deden ze allemaal tegelijk, toen er een Torenavalk over kwam vliegen.

Opvallend was het raster dat eromheen gespannen was. Daardoor zagen we dat de vogels als een soort helikopter moesten landen. Blijkbaar is het idee erachter dat ganzen of eenden de vlotjes dan niet als rustplek innemen.

De terugweg zijn we via "De boomgaard" gelopen, waarbij de Kleine vuurvlinder een leuke verrassing was om te zien! Onder begeleiding van veel Fitis liedjes zijn we bij het wilgendi-jkje

aangekomen. Daar kwam luid gepiep van de grond! Een kleine Pimpelmees met van die gele

mondhoekjes (uhh snavel hoekjes?) zat daar te roepen. De ouders alarmeerde vanuit de boom

erboven. Je weet dat je ze dan stress bezorgd met je aanwezigheid, maar toch wint de nieuwsgierigheid het dan om even te blijven kijken naar zo'n aandoenlijk vogeltje ...

Toevallig las ik daarna in het tijdschrift van "Vogelskijken" over de 1-minuut regel bij jonge vogels. Dus geef jezelf 1 minuut de tijd, en niet langer, om een foto te maken. Hun welzijn moet je grootste prioriteit zijn! De volgende keer doen we dat dus anders...

Kortom, het was weer een heerlijk dagje "geniet van wat je ziet"!

Theo, onwijs bedankt voor het delen van je natuurkennis en (zoals altijd) sfeervolle begeleiding!

Belevingsverslag over de wandeling in Oldeberkoop Hemelvaart 2025

Peter Raggers

De dag begon stil en grijs in Oldeberkoop. Een lichte regen viel gestaag neer, nauwelijks meer dan een sluier. Geen wind, geen onweer — enkel dat fijne getik van druppels op bladeren, jassen en wateroppervlakken. Alles voelde verzadigd, maar kalm. We liepen over slingerende paden langs houtwallen, door open velden en natte stukken bos. Het landschap ademde. Alles rook naar aarde, mos en frisheid. Ondanks het weer was er verrassend veel te zien. Boven de natte weilanden zagen we in de verte twee kraanvogels. Ze bewogen langzaam, bijna plechtig. Hun silhouetten staken scherp af tegen de laaghangende lucht, alsof ze net uit een andere wereld waren gestapt. Even later bereikten we een vlonderpad over een breed, ondiep meertje. Het water stond hoog — de houten planken liepen deels onder, en op sommige plekken stond het water tot over de zolen. Toch waagden veel mensen het erop. Ook wij stapten voorzichtig verder, terwijl het water zacht kabbelde om onze voeten. Aan de rand van het vlonderpad, tussen het riet en drijvend hout, ontdekten we iets bijzonders: een dodaars, roerloos zittend op zijn nest. Klein, gedrongen, met zijn pluizige borst tegen de wereld aangedrukt. Hij hield ons scherp in de gaten, maar week niet. De regen gleed geruisloos over hem heen — als een natuurlijke deken. We stonden even stil, samen met andere wandelaars. Niemand zei iets. Alleen het zachte geritsel van regen en het af en toe piepen van natte schoenen. Het voelde als een gedeeld moment van rust. Verderop, op een vochtige grasstrook, vonden we Wolf uitwerpselen — nog vers, onmiskenbaar. Een krachtig teken dat dit rustige gebied gedeeld wordt met een andere, wildere bewoner. Het maakte ons stil. Alles leek groter, echter. We zagen ook nog een geelgors tussen de struiken — felgeel tegen het grijs, en een paapje op een rietstengel. Ze lieten zich niet tegenhouden door het weer. Net als wij. Toen we terugkeerden, net tot aan onze enkels, maar voldaan, voelde het alsof we even opgenomen waren in iets dat groter was dan onszelf. Geen wandeling vol spektakel, maar één met een diepe, stille schoonheid. Oldeberkoop in de regen: ingetogen, intens, en onvergetelijk.

De Wilde Kat in Nederland Marian van de Haterd

Opnieuw worden we verrast door een dier wat al heel lang niet voorkwam in ons land. De wilde kat was weg sinds de Romeinse tijd, meer dan duizend jaar geleden. Tientallen verblijven er inmiddels een jaar of 15 in Zuid-Limburg en Noord-Brabant. Ze leven in aaneengesloten bossen met struiken en naast ruige graslanden. Ze zijn alleen maar te vinden in het zuiden van ons land. Zoals gewoonlijk zijn er zorgen over het bestaan van de soorten dieren die de kat graag oppeuzelt. We blijven bezig de natuur naar onze hand te zetten wat moeilijk is want elk dier vecht voor zijn eigen bestaan! Maar nu even over de kat zelf. Het is een prachtig dier, deze Europese boskat. Ze lijken op de cyperse kat en hebben een dikke staart met zwarte strepen. Over de rug loopt een smalle donkere streep (de aalstreep), die pas na de schouders begint en op de staartwortel alweer eindigt. Ze leggen behoorlijk wat kilometers af op zoek naar muizen. Dit is ontdekt doordat er enkele katten door Staatsbosbeheer gezenderd zijn. Cameraonderzoek heeft uitgewezen dat ze de beste plekken opzoeken en de verwilderde huiskat verjagen. Vermoedelijk komen de katten die in Zuid-Limburg verblijven uit Duitsland, uit het Eifelgebied. De wilde kat is een jager in de schemering of 's nachts. Hij heeft een divers menu want hij eet behalve muizen allerlei knaagdieren en vogels. Ongevooflijk eigenlijk! Ook kikkers, reptielen, vissen en insecten kan hij verschalken! Zelfs plantaardig voedsel wordt gegeten! De kat wacht rustig vanuit een hinderlaag op een prooi. Aan de waterkant is ze geduldig om een visje te kunnen scoren. De kat kan ook flink sprinten! Het laat zich raden dat liefhebbers van vogels niet blij zijn met de wilde kat. Overigens zijn de tienduizenden verwilderde zwervkatten ook grote rovers die graag een vogel grijpen en door hun aantal een veel groter negatief effect hebben. Negatief want het is geen inheems dier. De kat paart in het voorjaar. Hij vergroot zijn territorium en markeert dit vaker dan normaal met urine. De poezen zijn ongeveer zes dagen lang krols en dan klaar voor de paring. De zwangerschap duurt 60 tot 70 dagen. De jongen (1 tot 5) worden geboren op een beschutte plek, bijvoorbeeld in een boomholte of een spleet tussen de rotsen. De moederkat is een fulltime moeder, ze heeft tevoren een behoorlijke voedselvoorraad aangelegd. De weg naar volwassenheid gaat als volgt: na een week of zes eten de kittens mee van de prooien die moeder meeneemt, na 10 weken gaan ze mee op jacht en na 5 maanden leven ze zelfstandig. Heeft de wilde kat vijanden? In de dierenwereld niet, alleen de kittens kunnen weleens gepakt worden door jachthonden, vossen of roofvogels. De mens is de grootste vijand. In Vlaanderen was het gelukt het dier volledig uit te roeien. In onze regio zullen we de wilde kat niet aantreffen, er is te weinig prooi en er zijn te weinig aaneengesloten bossen. Mocht je elders in het land, Limburg, Brabant er een tegen komen, geniet ervan!

Lengte: 43 – 91 cm (kater) 40 – 77 cm (poes)
Gewicht: 5 – 8 kg (katers), 3 – 5 kg (poezen)
Levensduur: 13 – 14 jaar
Naam: *Felis silvestris*
Draagtijd: 60 – 68 dagen

De excursie naar het Fochteloerveen

Erika Smalbraak

We gaan dit keer met volgepakte auto's.

Fietsen zoals de andere dagen wordt met zo'n 60 kilometer heen en terug echt te ver!

De gids is in haar eentje en dat is natuurlijk wel een zware opgave met zo'n grote groep.

Ze weet veel van de flora en fauna daar en ze weet de goede locaties te vinden.

Het is een bijzonder gebied met dennenbossen waar we eerst de boel verkennen en meteen getrakteerd werden op een ravenfamilie in een hoge kale stam. Vader, moeder en kind vloegen pas na een paar minuten weg!

De uitkijktoren "de Zeven" is een flinke klim en stijl naar beneden, maar echt de moeite waard. Hij ziet eruit als een enorme zeven. Helaas maar een waarneming van een roofvogel, erg ver weg: een kiekendief of was het nu een visarend? Er was discussie over tussen de ware vogelkenners :=).

Het weidse uitzicht over het veen is adembenemend!

Kraanvogels zagen we op een andere plek dichtbij. Het was fantastisch! Op de foto zie je hoe we met alle verrekijkers ernaar kijken. Ze kwamen zelfs nog overvliegen!! Wat een prachtige vogels en wat een mooie show, speciaal voor ons.

We liepen door naar het heidegebied met waarnemingen van een paar zeldzame planten als het zeldzame Valkruid, mooi geel bloeiend (zie de foto), eenarig wollegras en bloeiende dopheide en zonnedauw. Ook vloegen er diverse libellen.

We lopen terug richting een lunchplekje, waar de meegenomen boterhammen ons goed smaken.

Als toetje horen we de spotvogel en door sommigen is hij gezien!

We rijden terug naar de camping om te lunchen en 's middags weer op stap te gaan!

Het was weer een geslaagd ochtendprogramma.

Column

Wouter Kramer

Het zal je maar gebeuren.

Je bent enorm je best aan het doen om alles in gereedheid te brengen om een gezin te stichten. Je zoekt een geschikte buurt uit waar je veilig en vertrouwd een toekomst op kan bouwen. Uiteraard sloof je je enorm uit om indruk te maken op je vrouw zodat ze meegaat in jouw toekomstbeeld. Ook wordt er driftig aan perfecte huisvesting gewerkt om de latere koters de beste start mogelijk te bezorgen.

Je weet, de eerste indruk is alles bepalend met als doel om samen verliefd te worden. Want de beloning daarna is geweldig! Seks is het hoogtepunt waar alles om draait, het verzekert je normaal gesproken namelijk van nageslacht. Dat is waar-toe we blijkbaar op aarde zijn. Want het ultieme doel is soortbehoud. Dat klinkt dan weer best klinisch maar het is toch echt in de natuur de bedoeling om als soort te overleven. Die ratrace is een continu voortschrijdende strijd om het bestaan. Daarbij volgt automatisch het gevecht om beter te blijven dan je vijanden en die zijn er zeker ook onder soortgenoten. Gelukkig zitten er weef-foutjes in ons DNA die ervoor zorgen dat we niet eeuwig stilstaan maar kunnen evolueren. Wat er aan levensvormen al niet geweest zijn op deze aardkloot en welke er nog in het verschiet liggen is

duizelingwekkend. En dan begrijpen we nog niet eens hoe bijvoorbeeld de oer virussen zich ontwikkelen.

Uiteraard dwaal ik weer af, dus even terug naar mijn verhaal. Oké, je hebt seks mogen hebben met de liefde van je leven en je zit op een roze wolk. Je slooft je uit om het haar zo prettig mogelijk te maken en niets is te gek. Aan iedereen die het maar wil horen maak je duidelijk dat hier aan een nieuw gezin gewerkt wordt en dat daar niets of niemand een stokje voor kan steken. Je bent op de toppen van je kunnen en de hormonen gieren door het lijf. Al die feromonen, steroïden, cortisolen en oestrogenen dwarrelen als elfenstof door de lucht en het laat niemand onberoerd. De buurvrouwen kletsen gniffelend over die potente stoere buurman die zo goed voor zijn vrouwtje zorgt. Daar zullen toch wel mooie sterke kindjes van komen wordt alom gedacht. De buurmannen zien er even later ook erg gesoigneerd uit en doen hun uiterste best om ook het middelpunt van de aandacht te worden. Het kan natuurlijk niet uitblijven dat er onder het mom van wat niet weet wat niet deert hier en daar geflirt wordt en zelf vind je die vleierij maar al te prettig. Kijk het is natuurlijk ook niet verkeerd om zulke goede genen een beetje te verspreiden binnen je soort. Dat komt de evolutie alleen maar ten goede, wat zeg ik! Het is zo bedoeld. Voor je het weet vindt er in de toekomst in-teelt plaats en verdwijnen we dalijk van het strijdtoneel.

Dus hop een beetje vreemd gaan is gewoon voor de goede zaak. Maar het geldt natuurlijk wel alleen voor de echte sterken onder ons, je kan niet aanmodderen met inferieure zaadjes.

Wat ik daarom nu wel een beetje vreemd vind is dat een aantal van mijn kindjes verdomd veel op mijn buurmannen lijken!! En dat zijn toch echt een stelletje losers. Vanzelfsprekend zorg ik met liefde voor deze nakomelingen want mijn vrouw heeft ongelooflijk haar best gedaan om ons deze gezonde en sterke kinderschare als nageslacht te geven. Tot zover het verhaal van de zangvogeltjes in onze tuin.

Hemelvaart kamp de Lende

Door Susan Engel

Om 08.30 start vanaf de camping per fiets. Na alle regen was men blij met droog weer, en zon die de bewolking op liet lossen. Het zou vandaag vochtig, warm en vermoeiend weer worden.

Na een kwartier fietsen ontmoetten we onze gids van vandaag, Freddie, bij het fietspad langs het riviertje de Lende (ook wel Linde genoemd). Dit riviertje mondt uit in wat vroeger de Zuiderzee heette.

Freddie vertelde over hoe het landschap in de loop van de tijd veranderde.

Als kind kon hij tijdens het melken van de koeien de toren zien van het kerkje in het dorpje Steggerda. De polder was ooit door monniken aangelegd en werd landbouwgebied.

Maar dan moest het waterpeil laag staan en dit brengt verdroging met zich mee.

Slecht voor de biodiversiteit.

Het riviertje werd in de jaren 30 van de vorige eeuw gekanaliseerd. Sinds de jaren 90 van de vorige eeuw, laat men de Lende weer meanderend door het landschap lopen.

Het waterpeil in de velden eromheen werd weer verhoogd. En de belangrijke verkeersader, de A32 werd aangelegd.

Aan de horizon verscheen bosopslag en het torentje van Steggerda was niet meer te zien.

De polder wordt nu weer teruggegeven aan de natuur.

Dit riviertje slingerde door het landschap met bloeiende oevers, het belooft een mooie fietstocht.

Na een kwartier gingen we te voet verder. Om te beginnen via het zwarte weggetje.

Een bekende plek uit Freddie zijn jeugd, waar de geliefden elkaar ontmoetten.

Dit was een voormalige sintelweg waar alle materieel voor spoor werd aangevoerd.

In dit hoogveenlandschap werd turf gestoken, je kan nog de zgn petgaten zien.

Af en toe komen er nog stukjes trilveen voor.

We lopen door het grasveld naar het Helomasluisje. Dit sluisje was aangelegd om het zoute water tegen te houden. Want zout water was slecht voor de turf.

In het landschap werden ribben aangebracht om de blokken turf te laten drogen.

Freddie vertelde over het zware leven van de turfstekers. De gemiddelde leeftijd van de mannen was 40 jaar. Er waren veel ziekten door de vochtige leefomstandigheden van de bevolking.

De vrouwen waren de hele dag bezig om de turven te draaien, om ze zo te laten drogen.

Geen tijd voor de kinderen. Deze werden onder een korf gezet, en zo opgesloten.

En er werd verder niet naar omgekeken.

De wekelijkse uitbetaling aan de arbeiders vond plaats in de kroeg, zodat het loon gelijk omgezet werd in drank. De kroeg was dan weer van de veenbaas, die zo nog meer verdiende.

Het riviertje de Lende was dus synoniem aan een hoop ellende.

En het hoogveen veranderde zo in een laagveenlandschap.

Nu er weer nattere omstandigheden zijn in de polder, kan men hier niet werken met zware machines. De waterhuishouding wordt nu via buizen onder de grond geregeld. Overdwars is er een Elzenbroekbos ontstaan. Een laarzenpad doorsnijdt het bos in de lengte. Overdwars het bos doorsteken is door de dichte begroeiing onmogelijk.

We volgen Freddie slingerend met 30 personen achter elkaar , over het smalle, dichtbegroeide laarzenpad. Het was nattig maar goed begaanbaar, Freddie had er op zijn klompen flink de pas in.

Het struweel bestond uit Elzen, Lijsterbes, Kamperfoelie, Framboos.

En natuurlijk Braam en Brandnetel. Je kon wel goed lopen zonder onder de doornen te komen.

Verder Hop, Wilgen, volop bloeiende Moeras-vergeet-mij-niet.

En Moeraswalstro. Er lag ergens een poepje van de Boommarter, en je zag een Otterwissel over het pad. Nee, er waren (nog) geen bevers gearriveerd.

Qua vogels kon men de Fluiter, Zwartkop, Tjiftjaf, Kleine Karekiet, Koekoek en Grasmus horen.

Na anderhalf uur kropen we uit het bos en hielden we een korte pauze.

Daar kon Freddie de tijd vullen met wat anekdotes over zijn zoektocht naar de eitjes van de grote Weerschijnvlinder. Van deze dacht men dat de soort was uitgestorven, maar hier was hij weer aangetroffen en ook in de Weerribben komt hij voor.

Freddie had zich als vrijwilliger aangemeld om te helpen om de eitjes van die vlinder te tellen langs de oevers van de sloot alhier. Dat viel hem echter tegen, op zijn leeftijd. Al prees hij zich gelukkig met de hulp van de jonge boswachter.

Hij kon zich helemaal vinden in het aannamebeleid van Staatsbosbeheer om voor deze functie vooral vrouwen aan te trekken. En steeds jonger en steeds mooier, aldus Freddie. Zij had zijn teldag en zijn lichamelijke ongemakken, helemaal goedgemaakt.

We vervolgden de route langs een watertje en kwamen bij een plasje, met Lepelaars, een Kievit en zo waar de Strandloper die broedde op het slibbig strandje.

En we signaleerden de Grote Keizerlibel en de Platbuik.

Na 3 uur lopen waren we weer terug bij onze fietsen. En daar stond als verrassing een aardige jongeman met een kar heerlijk door hemzelf gemaakte boerenijs.

Dat lieten we ons smaken!

We complimenteerden Freddie met zijn prachtige rondleiding en hij complimenteerde de groep die zo goed zijn best had gedaan.

De Weizigt orchis

Theo Muusse

In het voorjaar vind je in ons beroemde park Weizigt prachtige orchissen in het bekende witte van de prachtige heemtuin. Ooit zijn ze meegekomen, ik begreep best wel onbewust, met de inrichting van de Heemtuin. Althans dat denken we want er was geen opzet in het spel. De tuin is lang geleden aangelegd door de heer Hottentot. Het is dus nu wel de vraag waar ze vandaan zijn gekomen want dat weten we niet.

Maar weten we wel wat het zijn? Nou dat valt niet mee. Al sinds 2019 zie ik ze mooi bloeiend staan daar aan de waterkant. Na lang nadenken, want deze groep is niet de makkelijkste, durf ik toch wel te zeggen dat het om een niet-zuivere hybride gaat tussen de Rietorchis en de Vleeskleurige orchis. Die staat bekend als *Dactylorhiza x wintonii*.

In het voorjaar van 2022 zie ik plots dat er planten tussen staan met gevlekte bladeren. Dat is gek. Ik ga ze onderzoeken en kom er achter dat er een Bosorchis tussen zit. En wat denk je? De al eerder waargenomen planten krijgen nieuw dna van de nieuwe buurman.

Zo staat er nu dus sinds 2023 een hybride van de Bosorchis en de Rietorchis-hybride te bloeien. In 2025 is er weer van alles veranderd. Er staat nu werkelijk van alles door elkaar. Zuivere planten lijken verdwenen en de hybrides nemen in aantal toe.

Grappig toch dat een groepje orchissen zo kan veranderen wanneer er door de lucht nieuwe sporen aan komen waaien.

Wat wel altijd hetzelfde is gebleven, is de aandacht die deze orchissen krijgen. Bijna iedereen die langs ze loopt, stopt ook even om te kijken.

Onderscheid;

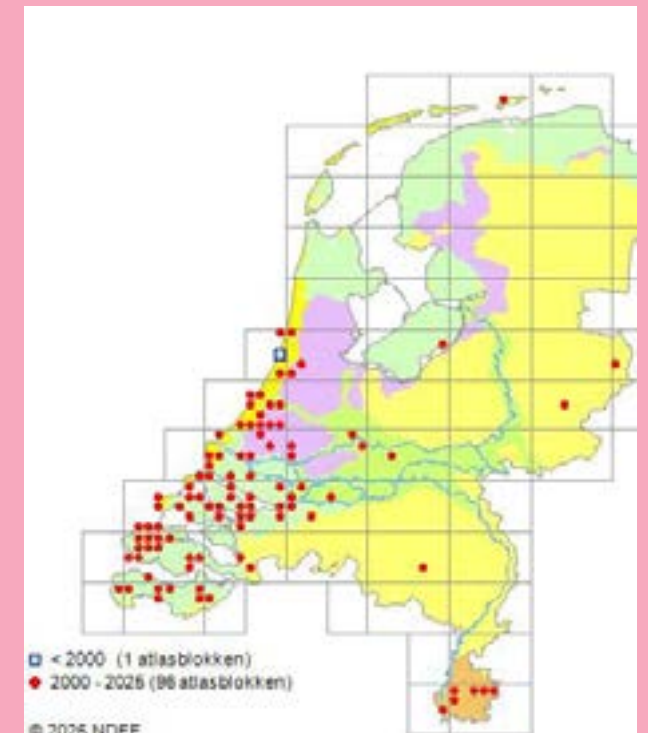
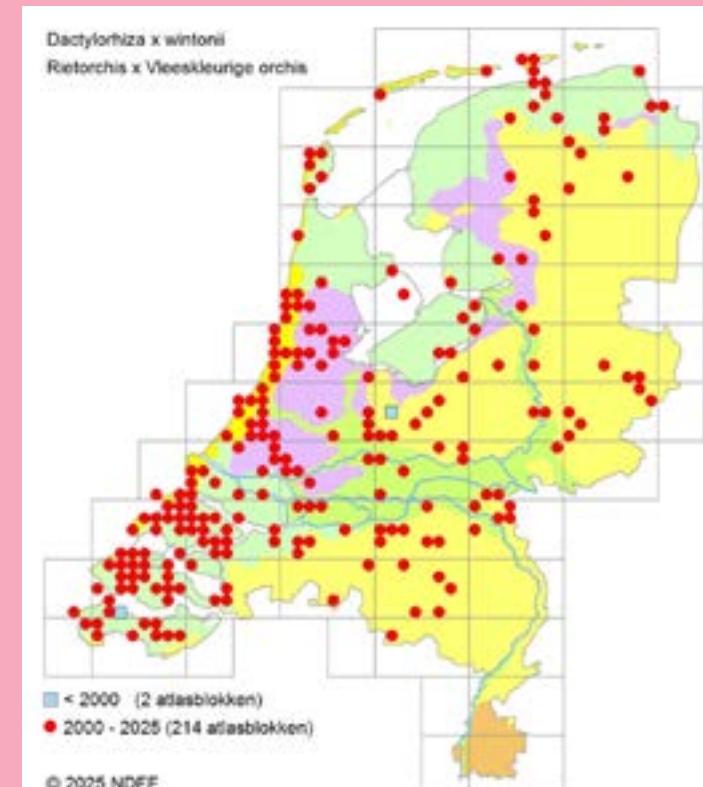
de laatste jaren werken we hard aan het determineren van de groep van de handekenskruid- en zoals deze groep genoemd wordt. Tot enkele jaren geleden bestonden Brede orchis, Rietorchis, Vleeskleurige orchis, Bosorchis en Gevlekte orchis. De Rietorchis heeft een gevlekte en een ongevlekte vorm. Op dit moment weten we dat Brede orchis, Rietorchis en Gevlekte rietorchis zogenaamde allotetraploide kruisingen zijn. Dit betekent dat ze een gestabiliseerde vorm zijn van meerdere soorten waarbij het dna dubbel aanwezig is (4n in plaats van 2n). Een belangrijk kenmerk zijn de huidmondjes. Die zitten bij de ene soort op een andere plek dan bij de andere. Binnenkort kan ik een determinatie sleutel met jullie delen, zodat iedereen in 2026 lekker ermee aan de slag kan.

Theo Muusse

Verspreidingskaart

**Rechts de hybride met Bosorchis,
onder links die met Vleeskleurige orchis.**

Jac P Thijsse en het succes van de Verkade albums

Er is waarschijnlijk geen reclameactie die zo veel en zo langdurig succes heeft gehad als de plaatjesalbums van Verkade. Tussen 1903 en 1940 werden koekjes en beschuiten van de firma voorzien van aquarelafbeeldingen die in een album geplakt konden worden.

Deze vorm van reclame, nieuw voor Nederland, was vanaf het begin een enorm succes.

Aanvankelijk ging het om verzamelalbums voor sprookjesplaatjes, maar de gebroeders Verkade besloten al gauw om natuuralbums te maken en schakelden daarbij de hulp in van natuurbeschermers. Jac. P. Thijsse (1865-1945), die al enige naamsbekendheid had door de artikelen en boekjes die hij had gepubliceerd. Thijsse verzorgde de inhoud en de tekst van 19 albums en zijn inspirerende, enthousiaste schrijfstijl heeft ongetwijfeld bijgedragen aan dit succes. Niet voor niets wordt zijn naam nog altijd verbonden aan de Verkade-albums, en maken die albums deel uit van ons nationaal cultuurbezit.

De verzamelplaatjes hebben niet alleen de omzet van Verkade vergroot, maar ook op een aantrekkelijke manier de belangstelling voor natuur en landschap in Nederland aangewakkerd.

In 1906 kwam het eerste album Lente uit, in een nog bescheiden oplage van 18.000 exemplaren. "Het is nog niet uitgemaakt, wie het eerst de lente proclameert: de zanglijster, de sneeuwklukjes of de hazelaar. Het eene jaar komt de vogel het eerst met 't nieuwtje, het andere jaar de heester, of de bloem, maar in ieder geval weten zij het altijd eerder dan de mensen, die op de kalender afgaan, en meenen, dat de Lente den eenentwintigsten Maart haar intocht doet" schreef Thijsse in het album. Later volgden onder andere de albums Zomer, Herfst, Winter en Texel. (In 1995 werd het nooit gepubliceerde manuscript Eik en Beuk van Thijsse uitgegeven - in feite heeft hij dus zelfs

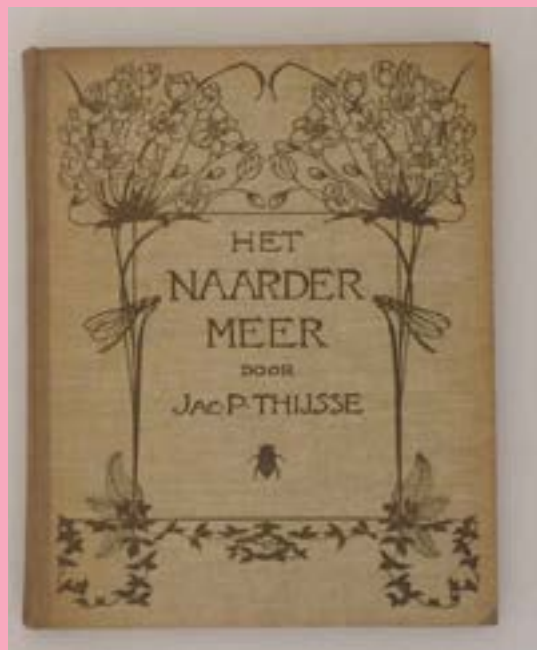
20 albums gemaakt, alleen is een daarvan nooit tijdens zijn leven verschenen.)

De oplage van sommige albums bedroeg maar liefst meer dan 100.000 exemplaren!

Bij een speciale afdeling van Verkade konden dubbele plaatjes geruild worden.

De prachtige afbeeldingen van planten, dieren, landschappen en historische gebouwen wekten de verzamelwoede van het Nederlandse publiek, vooral die van de jeugd.

Aanvankelijk kostten de albums om de plaatjes in te plakken 25 cent, later steeg de prijs naar 1 gulden - een aanzienlijk bedrag in de tijd. De aquareltekeningen werden gemaakt door (in die tijd bekende) illustratoren als Wenckebach, Rol, Voerman jr., en Van Oort en toonden een idyllisch en nog ongerept landschap.

De albums vormen een uniek tijdsdocument als het gaat om de gedetailleerde beschrijving van natuur en landschap in de eerste helft van de 20ste eeuw.

De albums lijken op elkaar qua opzet. Thijsse maakt een wandeling, beschrijft daarbij de flora en fauna en het landschap en geeft informatie over allerlei historische gebouwen en wetenswaardigheden.

Hij vertelt zo enthousiast dat je als lezer direct zelf naar buiten wil gaan om al dat moois te beleven en te ontdekken.

Haast vanzelfsprekend raak je geïnteresseerd in de planten en dieren die

Thijsse beschrijft. "En alles, wat ik in mijn leven heb gezien en ondervonden, heeft mij gebracht tot de overtuiging dat ieder mensch gelukkiger en gezonder moet worden, naarmate hij meer belang stelt in het leven van de planten en dieren om zich heen", aldus Thijsse in het voorwoord van het Verkade-album Blonde Duinen. Met het uitgeven van de plaatjesalbums werden

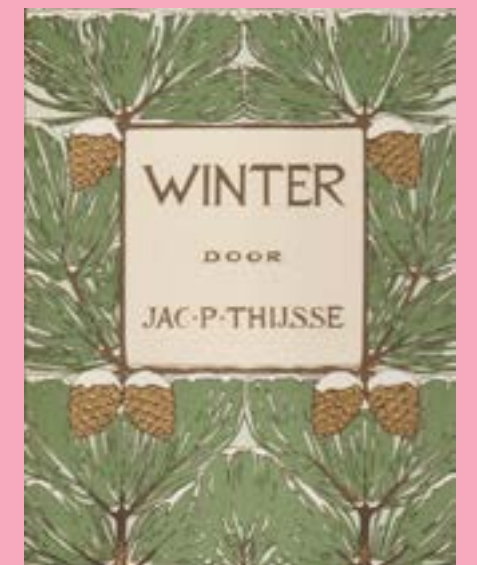
gezinnen bereikt die anders waarschijnlijk nooit natuurboeken hadden

aangeschaft. Zo werd de belangstelling voor de natuur in eigen land onder brede lagen van de bevolking gestimuleerd en heeft Jac. P. Thijsse een

belangrijke bijdrage geleverd aan het toenemend natuurbesef in Nederland.

Hans van Os

Dit jaar is het 160 jaar geleden dat Jac. P. Thijsse werd geboren. De boodschap van deze natuurbeschermers van het eerste uur is nog steeds actueel en leeft nog altijd voort als één van de oprichters van de KNNV in 1901, die dan 125 jaar bestaat in 2026. Thijsse maakte zich binnen deze organisatie sterk voor zowel natuurstudie en natuureducatie als natuurbescherming.

Zuurstofcyclus in rivieren, beken en meren veranderd door de mens

Ecosystemen in rivieren, beken, meren en reservoirs verbruiken nu meer zuurstof dan ze zelf produceren, waardoor ze steeds meer zuurstof uit de atmosfeer opnemen, 1 miljard ton per jaar. De belangrijkste oorzaak van deze verschuivingen in de mondiale zuurstofcyclus in zoetwaterecosystemen zijn menselijke activiteiten, stellen wetenschappers op basis van onderzoek dat verschenen is in Science Advances.

De wijze waarop zuurstof wordt geproduceerd en verbruikt in de binnenwateren is sinds 1900 ingrijpend veranderd, stellen de onderzoekers.

Directe menselijke verstoringen (meer landbouw, meer afvalwater, meer dammen) waren belangrijker bij het verhogen van de zuurstofomzet dan indirecte effecten via opwarming.

Zuurstof speelt een belangrijke rol in het functioneren van ecosystemen in binnenwateren, maar veranderingen in de kringloop op lange termijn bleven onbekend.

Een team van onderzoekers, dat onder leiding stond van de aardwetenschappers Junjie Wang en Jack Middelburg van Universiteit Utrecht, heeft nu voor het eerst een wereldwijd model ontwikkeld dat de volledige zuurstofcyclus van binnenwateren wereldwijd beschrijft.

De onderzoekers hebben de wereldwijde productie en consumptie van zuurstof in het binnenwater en de uitwisseling met de atmosfeer in de periode 1900-2010 in beeld gebracht. “Met dit model bieden we een zo volledig mogelijk inzicht in deze cyclus op grote schaal, zodat men zuurstof gerelateerde problemen kan zien aankomen, de oorzaken kan achterhalen en hopelijk op tijd kan ingrijpen”, zegt Middelburg in een toelichting voor de pers.

De onderzoekers ontdekten dat de wereldwijde zogeheten ‘zuurstofturnover’ – de hoeveelheid zuurstof die wordt geproduceerd en verbruikt – is toegenomen. Met als gevolg dat deze wateren meer zuurstof verbruiken dan ze zelf produceren, waardoor ze steeds meer zuurstof uit de atmosfeer opnemen.

“Ten tweede blijkt de langere reistijd van zoet water naar zee, veroorzaakt door de aanleg van dammen en stuwmuren, net zo belangrijk, zegt Middelburg.

Tot nu toe was er brede consensus in de wetenschappelijke literatuur dat de temperatuurstijging de belangrijkste oorzaak van deze versnelling is, aldus de onderzoekers. Dat uitgangspunt behoeft bijstelling. “Ons model toont aan dat de opwarming slechts voor ongeveer 10-20 procent bijdraagt aan dit fenomeen,” zegt Wang.

De rivieren, beken, meren en reservoirs onttrekken nu wereldwijd jaarlijks bijna 1 miljard ton zuurstof aan de atmosfeer, zeggen de onderzoekers.

Middelburg: “Dat is de helft van wat de gehele oceaan uitstoot.”

“We kunnen de binnenwateren niet langer negeren in de mondiale klimaat- en zuurstofbudgetten”, zegt Wang.

“Ze veranderen sneller dan we dachten en vormen cruciale puzzelstukjes van ons aardse systeem.”

Science

